

ITHACA-hanke

21.07.2010

Uusi eurooppalainen työkalu ihmisoikeuksien ja yleisen terveydenhoidon arvioimiseksi mielenterveys- ja päihdelaitoksissa

Mikä on ITHACA-työkalu?

Yhteiseurooppalainen, 15 maan ITHACA-hanke (Institutional Treatment, Human Rights and Care Assessment - Ihmisoikeuksien ja terveydenhoidon arviointi laitoksissa) on EU:n kansanterveysohjelman osarahoituksella kehittänyt työkalun laitoshoidon ja asumispalvelujen arvioimiseksi. Työkalu on tarkoitettu ihmisoikeuksien ja yleisen terveydenhoidon toteutumisen arvioimiseksi mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Arviointityökalun suunnittelivat palvelujen käyttäjät, ihmisoikeusasiantuntijat, psykiatrit, psykologit ja yhteiskuntatieteilijät. Sitä on menestyksekkäästi kokeiltu 87 yksikössä 15 maassa, kattaen laajasti eri yksiköitä mielenterveys- ja päihdepalveluissa. ITHACA-työkalu tunnistaa sekä ihmisoikeusloukkauksia että esimerkkejä hyvistä käytännöistä ihmisoikeuksien suojelemiseksi ja kunnioittamiseksi. Suomessa hankkeen toteutti Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL:n) Vaasan toimipiste.

Palveluiden käyttäjien vahva osallisuus

Palvelujen käyttäjät, kokemusasiantuntijat, osallistuivat kaikissa vaiheissa ITHACA-arviointityökalun kehittämiseen. Ensimmäisessä vaiheessa yli 100 palvelun käyttäjää osallistui teemakeskusteluihin joita käytiin kussakin maassa. Keskusteluihin osallistujilla oli kokemusta mielenterveys- ja päihdelaitoksissa olemisesta. Teemakeskusteluja ohjasi ja niiden antia analysoi kokemusasiantuntija. Näin käyttäjien kokemukset siirtyivät suoraan ITHACA-työkalun kehittämistyöhön.

Toisessa vaiheessa kokemusasiantuntijat osallistuivat arviointikäynteihin laitoksissa. Suomessa he osallistuivat Mielenterveyden keskusliiton järjestämään kokemustutkijakoulutukseen ja lisäksi monet osallistuivat Budapestissa suurelta osin kokemusasiantuntijan toteuttamaan koulutukseen. Koulutusta pidettiin tärkeänä, koska laitosten arviointi vaatii huolellisia valmisteluja. Suomessa kahdeksan kokemustutkijaa teki arviointikäyntejä laitoksiin ja asumispalveluihin ja testasivat arviointityökalun hyödyllisyyttä. Yksi kokemustutkija Suomesta sanoo *"kokemus on ollut erittäin antoisa ja olemme oppineet paljon. Lähtökohtana oli yhdistää ihmisoikeuksien valvonta yritykseen vaikuttaa palveluiden kehittämiseen ... olen yhä vakuuttuneempi siitä, että on tarpeen osallistaa palveluiden käyttäjät seurantaan, arviointiin ja tutkimukseen"*.

ITHACA-työkalun tarve Euroopassa

Mielenterveyslaitoksissa asuvat ihmiset eri puolilla Eurooppaa jäävät liian usein pois näkyvistä, ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen valvonta on usein heikkoa. Näin mielenterveyskuntoutujat ovat erittäin alttiita oikeuksiensa laiminlyönnelle tai väärinkäytöksille. Kansainvälinen yhteisö otti merkittävän askeleen eteenpäin vammaisten ihmisten oikeuksien turvaamisessa ja suojelemisessa vuonna 2006 hyväksyessään Yhdistyneiden kansakuntien (YK:n) vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Sopimus asettaa yhteiskunnalle vastuun kaikkien vammaisten (mukaan lukien mielenterveysongelmaisten) tarpeista. Vammaiset eivät saa olla sosiaaliturvan tai hyväntekeväisyyden kohteita, vaan heidän tulee saada olla toimijoita joilla on oikeuksia. ITHACA-työkalu voi tukea tätä muutosta. Laitoskokemuksensa takia kokemusasiantuntijat ovat avainasemassa ihmisoikeusloukkauksien ja terveydenhoidon puutteiden havaitsemisessa. Suosittelemme että käytettäessä ITHACA-työkalua arviointikäynneillä arvioitsijaryhmään kuuluisi aina arviointikoulutuksen saanut kokemusasiantuntija.

Yhteystiedot ja lisäresurssit

Lisätiedot ITHACA-hankkeesta löytyvät sivulta <http://groups.stakes.fi/MTR/FI/projektit/ithaca.htm> tai englanniksi hankkeen kansainvälisiltä sivuilta www.ithaca-study.eu tai ottamalla yhteyttä hankkeen johtajaan professori Graham Thornicroft (graham.thornicroft@kcl.ac.uk) tai Suomen vastuuhenkilöön, tutkimusprofessori Kristian Wahlbeck (kristian.wahlbeck@thl.fi).

www.thl.fi